

Luvr adı ilə dünyada məşhur olan əzəmətli və gözəl saray bir çox yüzilliklər dövrünün fəaliyyətdə olan muzey kompleksidir. XII əsrin axırları, XIII əsrin əvvəllərində yadelli basqınlarından qorunmaq məqsədilə Site adasının şimal-qərbində bir qala tikilmişdir. XV əsrdə həmin qala öz hərbi funksiyasını itirir və bunun nəticəsində şəhər ətrafında müdafiə xarakterli qala divarları ucaldılır.

Get-gədə müvafiq yenidənqurmalar nəticəsində qala Kral iqamətgahına çevrilir. Orta əsrlərin tikinti nümunəsi olan bu qala, təəssüf ki, bu günə qədər qalmamışdır.

Hələ XVI əsrdə I Fransiskın qərarı ilə yeni saray tikilərkən qalanın bir hissəsi dağıdılmışdır. Fransız İntibahının xarakterik abidəsi olan bu qalanın bütün mərtəbələri memarlıq baxımından yüksək ustalıqla tikilmiş, gözəl heykəl və baryeflərlə bəzədilmişdir. Bir çox heykəltəraşlıq nümunələri memar Pyer Lesko ilə əməkdaşlıq edən Jan Qujona məxsus olmuşdur. Lesko tərəfindən tikilmiş Luvr binası ilə birlikdə Lemersye Saatlar Pavilyonu Parisdə XVI-XVII əsrlərin ən gözəl ansambllarından biri hesab edilir. 1667-ci ildə Klod Perronun layihəsi əsasında

sarayın şərq hissəsində klassik ruhda iş görülməyə başlandı. Nəhəng sütunlarla bəzədilən fasad hazırda da çox möhtəşəm görünür. Binaının şərq hissəsindəki işlər tamamlandıqdan sonra isə Lesko, Lemersye və Perro tərəfindən tikilən saray öz dördküncüyünü itirdi.

XIX əsrdə I Napoleonun sərəncamı ilə şimal hissədə iki binanın tikintisinə başlanıldı. Ansambl İkinci imperiyanın dövründə tamamlandı. Viskontinin layihəsi əsasında şimal hissə binaya əlavə olaraq ucaldıldı. Ona və cənub hissəyə əlavə olaraq iki qalereya birləşdirildi. Hazırda qalereyanın yan tərəflərinin birindən muzeyə giriş vardır.

Luvr sarayında Kariatid salonu və Apollon qalereyası daha maraqlıdır. Sarayın Lesko hissəsinə bir-

ri saxlanılır. Bu nümunələr arasında etrusk incəsənətinin çiçəklənməsi dövrünə təsadüf edən b.e.əvvəl VI əsrdə sarı gildən hazırlanmış monumental qəbirüstü abidə diqqət cəlb edir. Yataqda balıncı dirsəklənmiş şəkildə kişi və qadın uzanmışdır. Qadın çox inamlı şəkildə kişiyə söykənmişdir, kişi isə sol əli ilə balıncı dirsəklənərək söykənmiş, sağ əlini isə qadının boynundan çiyinə salmışdır. Görünür ki, bu adamlar həyatda biri-birinə çox yaxın olmuş ər və arvaddır. Fiqurların həyatiliyi sənətkar tərəfindən tünd-qırmızı, ağ və qara rənglər vasitəsilə canlandırılmışdır.

Heykəltəraşlıqdan fərqli olaraq, antik dünya rəngkarlığı qeyri-qənaətbəxş şəkildə bizə gəlib çatmışdır. Luvrda bir neçə birinci dərəcəli rəngkarlıq ustalarının əsərləri nümayiş etdirilir. "Feniks" salonunda bizim eramızın V əsrinə aid mozaika vardır ki, burada Feniksın əfsanəvi quşlarının ölmü və dirilmə təsvirləri verilmişdir. Quşlar yaşıl-qəhvəyi dağlar üzərində, gül-çiçəklə əhatə olunmuş gözəl mənzərədə verilmişdir. Luvrda həm də bizim eramızın I-IV əsrlərinə aid Fayum portretləri də saxlanılır ki, bunlar ağac lövhələr üzərində həkk olunmuş və bu günə qədər çox yaxşı qorunmuşdur.

Qiymətli daş-qaşlar salonunda gümüş və qızıl məmulatlar, sikkələr nümayiş etdirilir. Bunlar, Boscokoreal (Pompey yaxınlığı) andlandırılmış, 1895-ci ildə tapılıb muzeyə verilmişdir.

Kampana qalereyasında müxtəlif gül qabları: vazalar, kiçik heykəllər saxlanılır. Belə qabların üzərindəki yazılar o dövrün həyatı haqqında məlumat verməklə yanaşı qədim rəngkarlığın inkişafı bərədə də geniş təsəvvür yaradır.

Luvr gil kolleksiyalarının qəhrəmanı qadındır. Bu, yunan ilahəsi Demetranın baş (6,5 sm.) hissəsidir.

Onun başı yaylığa bükülmüş halda, üzü, gözləri və burnu görünür. Gözləri doluxsunmuş vəziyyətdədir, kədərlı olmasına baxmayaraq, onun gözəlliyi aydın sezilir. Demetra, yeraltı çarlıq allahı tərəfindən oğurlanmış qızı üçün göz yaşını tökür. Qeyd etmək lazımdır ki, bu cür heykəllərin yaradılması Yunanıstanda b.e.əvvəl IV əsrdə daha geniş şəkıl almışdır. Bunun mərkəzi Tanaqra olmuşdur.

Qədim Sərq İncəsənəti. Luvrun Şərq incəsənətinə məxsus kolleksiyaları, dünyada ən zəngin və böyük şöhrətə malik olmuşdur. XIX əsrin ortalarından etibarən çoxsaylı incəsənət abidələri muzeyə daxil olmağa başlamışdır ki, bu abidələr qədim Xorsabad, Mesopotamiya, Yaxın Asiya və Şimali Afrikadan bir sıra rayonlarından gətirilmişdir. Buna görə də "Misir muzeyi" (1847) tərkibində xüsusi bölmənin yaradılması məsələsi ortaya çıxdı və 1881-ci ildə "Şərq bölməsi" yaradıldı. Elə bu şöbədə maraqlı yarıdan Luvra gətirilmiş Hind, Çin, Yapon incəsənəti kolleksiyaları adı edilmişdir. "Şərq bölməsi"ndə İran incəsənəti nümunələri də geniş şəkildə nümayiş etdirilir. Suz şəhəri abidələrinin nümunələri burada saxlanılır. 1884-cü ildə fransız arxeoloqları bu rayonda qazıntılar aparmış və bu iş XX əsrdə də davam etdirilmişdir. Suz şəhəri b.e.əvvəl 539-330-cu illərdə böyük Əhəmənilər dövlətinin paytaxtı olmuşdur. Bu şəhərdə möhtəşəm memarlıq ansamblları tikilmiş və bu komplekslər zəngin heykəltəraşlıq nümunələri, müxtəlif bəzək-lərlə tərtib edilmişdir. Luvr kolleksiyaları qədim fars sarayları haqqında tamaşaçıda müəyyən qədər təsəvvür yaradır. Beləliklə, zallardan birinin mərkəzində 6 metr hündürlüyü olan mərmər sütunlar qoyulmuşdur. Lakin hündürlüyü 20 metrə çatan sütunlar daha valehedicidir. Belə sütunlar 36 ədəddir və təntənəli mərasimlər salonunda qoyulmuşdur.

"Ölümsüzlər" fragmenti (b.e. əvvəl VIII əsrə aid) və digər abidə nümunələri müxtəlif dövrlərdəki İran incəsənəti haqqında müəyyən təsəvvür yaradır.

Suriya və Livan zallarında saxsı, xirda süvenir və bürünc silahların tarixi b.e. əvvəl VIII-VII əsrlərə təsadüf edir. XIX əsrin 40-cı illərində arxeoloqlar tərəfindən aşkar edilmiş Nineviya, Xorsabad və Nimrud saraylarının qalıqları, bir sıra digər əsərlər maraqlı doğurur.

Qədim Misir İncəsənəti. Fransada qədim Misir incəsənətinə maraqlı XIX əsrin əvvəllərində yaranma-

ğa başlamışdır. İncəsənət abidələrinin sürətli şəkildə artımı, artıq 1826-cı ildə müstəqil Misir muzeyinin yaranması ilə nəticələndi. Burada saxlanılan eksponatlar içərisində 1850-ci ildə fransız arxeoloqu Mariett tərəfindən tapılmış kiçik ölçülü oturmuş yazır heykəli, b.e. əvvəlki dövrə aid ağacdan düzəldilmiş qız heykəli, Yeni çarlıq dövrünə aid (b.e. əvvəl XVI-XII əsrlər) 30 sm. ölçülü ağac qaşığı, Liviya şahzadəsi Karomamin heykəli (b.e. əvvəl 860-cı il) və bir sıra digər abidə nümunələri böyük maraqlı doğurur.

XII-XIX əsrlər Qərbi Avropa heykəltəraşlığı. Luvrun heykəltəraşlıq şöbəsi yalnız 1893-cü ildən müstəqil şöbə kimi fəaliyyətə başlamış, ilk kolleksiyalar isə XIX yüzilliyin əvvəllərindən toplanılmağa başlamışdır. Xarici sənətkarlıq məktəblərindən burada İtalyan kolleksiyaları fərqlənir. Heykəltəraşlıq rəngkarlıqdan ayrı şəkildə nümayiş etdirildiyindən hər hansı bir dövr haqqında hərtərəfli təsəvvürün əldə edilməsində çətinlik yaranarsa da, metod özünü doğrultmuşdur. Heykəltəraşlıq nümunələri qalereyanın birinci mərtəbəsində yerləşdirilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, orta əsrlərin istər Misir, istərsə də yunan bədii sənət plastikası o qədər də güclü təsir qüvvəsinə malik deyildir. Maraqlı cəhət burasıdır ki, fransız orta əsr sənətkarlığının valhedici nümunələri ilə Parisdə Sent-Şapeldə, Sen-Jermen de Preda və yaxud Notrdamda tanış olmaq olur ki, burada heykəltəraşlıq memarlıq və rəngkarlıqla birləşməyə vəhdət təşkil edərək güclü təsir yaradır.

Renessans dövrünə aid Luvrda zəngin, eyni zamanda müxtəlif dövrləri əhatə edən kolleksiyalar-büstlər, qəbirüstü abidələr və heykəllər saxlanılır.

Mişel Kolumbun (1430/31-1512) Luvrda saxlanılan "Müqəddəs Georginin əjdaha ilə döyüşü", XVI əsr heykəltəraşları Pyer Bontan (1507-1550), Lije-Rişe (1500-1567), Jan Nujon (1510-1566/68), Jermən Pilonun (1535-1590) əsərləri də yüksək tamaşaçı şöhrəti qazanmışdır. Mikelandeolo, Pyer Pyuje (1620-1694), Jan Antuan Qudon (1741-1828) və digər ustaların bir sıra şədvərləri bu qəbildən olan sənətkarlıq nümunələridir.

"Təbiiq incəsənət" şöbəsi 1893-cü ildə yaranmışdır. Burada qiymətli ləvazimatlar-gümüş, bürünc, fil sümüyü, ağac, şüşə və s. müxtəlif dövrlərdə hazırlanmış qiymətli əşyalar saxlanılır. Dyuran, Kampana, Kamondo, Viskonti və digər şəxslərin kolleksiyaları da şöbə eksponatlarının zənginləşməsinə kömək etmişdir.

"Qərbi Avropa rəngkarlığı" şöbəsi də dünya şöhrətli sənətkarların nadir sənət inciləri ilə zəngindir.

Burada İtalyan, İspan, fland, holland, fransız rəngkarlığı da yüksək şəkildə nümayiş etdirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu nümunələr içərisində fransız incəsənəti ekspozisiyası böyük bir dövrü-XVI-XIX əsrləri əhatə edir.

Muzeydə XIII-XVIII əsrlər İtalyan rəngkarlığı öz zənginliyinə görə fransız rəngkarlığından sonra birinci yeri tutur. Milliyyətə İtalyan olan Kardinal Mazzarini, İngilis kralı I Karldan bir sıra İtalyan sənətkarlarının əsərlərini əldə etmişdir. Sonralar bu əsərlər XIV Lüdovik tərəfindən alınmışdır ki, bunlar 89 ədəd Roma və Florentin, 102 ədəd Venesiya və 178 ədəd isə lombardlıların bədii sənətkarlığı əsərlərindən ibarətdir.

XIV-XVI əsrlər İtalyan rəngkarları Paolo Uçello, Andrea Mantenye, Antonello da Messina, Covanni Bellini, Sandro Bottičelli, Leonardo da Vinçi, Rəfael, Tisian, Mikelandeolo, Corcone, Veroneze, Tintoretto, Korreco kimi məşhur sənətkarların şədvərləri şöbədə saxlanılır.

XVII-XVIII əsrlərin tanınmış incəsənət ustaları-Karavacco, Covanni Battisto Tepolo, Lonqi, Kanalletto, Qvardi əsərlərinin nümunələri geniş tamaşaçı şöhrəti qazanmışdır.

XV-XVII əsrlər İspan rəngkarlığı İtalyan sənətkarlıq məktəbinə nisbətən Fransada az məşhurdur. İspan ustaları El Qreko, Velaskes, Surbaran, Murilo, Qoya sənətkarlığı burada qorunur, nümayiş etdirilir.

XVII əsr Fland və Holland incəsənəti ustaları Yan Van Eyk, Roqir van der Veyden, Kventin Maseys, Piter Paul Rubens, Van Deyk, Yakob İordans, Frans Sneyders, Yakob Reysdal, Yan Sten, Qabriel Metsyu, Frans Xals, Vermeyer Delftskiy və digər sənətkarların əsərləri muzeyin bədii dəyərlerini qatqat artırır.

XIV-XIX əsrlər Fransa incəsənəti nümayəndələri Jan Fuke (1420-1480), Jorj de Latur (1593-1652), Nikola Pussen (1594-1665), Fransua Buşe (1703-1770), Jan-Simeon Şarden (1699-1779), Jak-Lui David (1748-1825), Teodor Jeriko (1791-1824), Ejen Delakrua (1798-1863), Kamill Koro (1796-1875), Teodor Russo (1812-1867), Jyül Dyupre (1811-1889) kimi sənətkarların əsərləri də rəğbət qazanmışdır.

- Sabir ƏMİRXANOV,
pedaqoji elmlər namizədi
- İlqar HÜSEYNOV,
kulturologiya elmləri doktoru